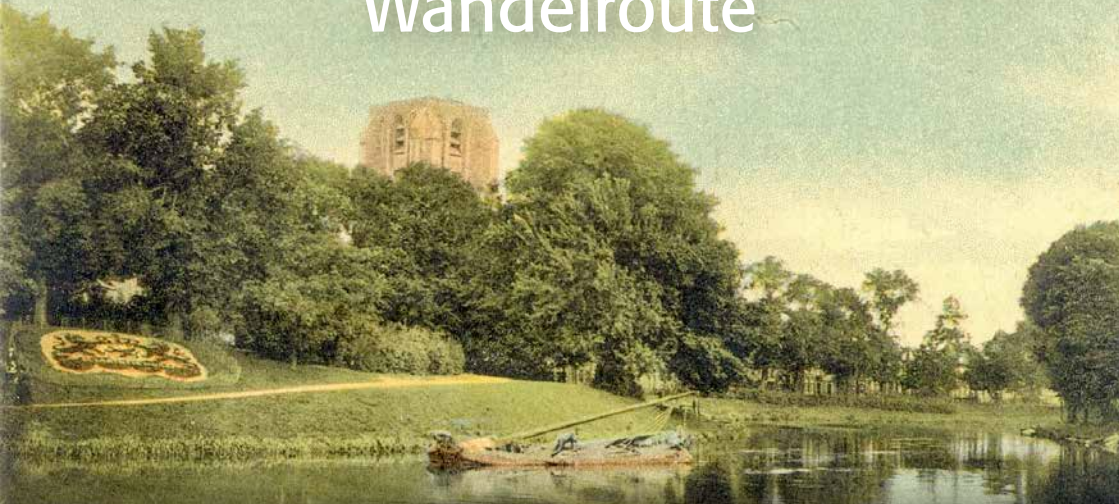

Wandelroute

MONUMENTAAL GROEN

in en rond de Leeuwarder binnenstad

Wandelroute

MONUMENTAAL GROEN

in en rond de Leeuwarder binnenstad

1. Prinsentuin	6. Gasthuistuin	13. Rengerspark
2. Hoftuin	7. Jacobijnerkerkhof	14. Oude Begraafplaats
3. Beuk naast de Westerkerk	8. Luilekkerland	15. Noordersingel
4. Wilhelminaboom	9. Amelandsdwinger	16. Westerpark
5. Binnerterrein achter de voormalige Handelsdrukkerij	10. Vijverpark	17. Westerplantage
	11. Arendstuin	18. Noorderplantage
	12. Spanjaardslaan	<i>I t/m X: zie achterin</i>

Omslag: Boven: Ingekleurde prentbriefkaart met gezicht op de Prinsentuin e.o., circa 1910. Onder: De tuin van het Sint Anthony Gasthuis (foto Aly van der Mark)

INLEIDING

Centraal in deze route staan parken, tuinen, singels en ander bijzonder groen in en rond de binnenstad. Een deel van de tekst in de routebeschrijving is overgenomen uit *Stadswandeling - Rond tuinen in Leeuwarden*, uitgegeven ter gelegenheid van de viering van Leeuwarden 700 in 1986. De wandeling duurt ongeveer twee en een half uur.

In het midden van de negentiende eeuw kon Leeuwarden een van de groenste steden van Nederland genoemd worden. De binnenstad was toen vrijwel geheel omvat door een fraaie groene gordel waarvan de Prinsentuin midden in het noordelijk deel van die gordel het hoogtepunt vormde. Vanaf die tijd is er veel veranderd. Vroeger waren de meeste parken en tuinen alleen overdag open. Hekken, muren of sloten schermde de parken af en 's avonds gingen ze op slot. Helaas zijn er ook veel

oude bomen verdwenen ten gevolge van stedelijke druk en ziekten. Het groen moet nu vooral gezocht worden in het noorden van de binnenstad.

Maar elders in de stad is ook interessant groen te vinden. In de binnenstad zijn niet-openbare binnentuinen achter bijvoorbeeld de Kanselarij, Zalen Schaaf en Nieuwestad 108. De Burmaniahuistuin, Wirdumerpoortsdwinger, Sophialaan en Stationsplein vallen net buiten de route. Wat verder weg van de binnenstad zijn er meerdere plantsoentjes en grotere groene gebieden als Abbingapark, Julianapark, Zamenhofpark en de Potmarge. Natuurgebieden met bos zijn er ook vlak buiten of aan de rand van de stad. Genoemd kunnen worden: Froskepôle, De Groene Ster, Leeuwarder Bos en Bosk fan Pylkwier.

Gezicht op de Westerstadgracht met bolwerk (nu Westerplantage), circa 1650

ROUTEBSCHRIJVING

Start bij het HCL en wandel van daar naar de vijver. Laat die rechts liggen en loop naar de westelijke vleugel van De Koperen Tuin. Geniet daar even van het uitzicht en ga vervolgens naar het Pier Pander Museum (aan de oostzijde van De Koperen Tuin).

1. Prinsentuin

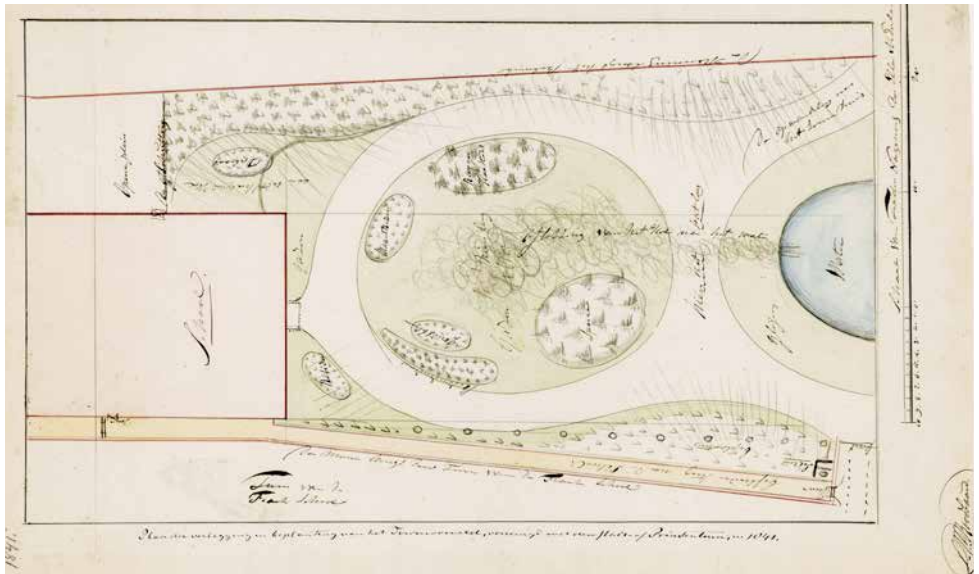
De Prinsentuin is een van de belangrijkste historische monumenten van Leeuwarden. Niets herinnert op zo'n aangename wijze aan het feit dat Leeuwarden van 1584 tot 1765 hofstad was.

In 1819 droeg koning Willem I de Prinsentuin over aan de stad met de wens dat de tuin wandelplaats voor alle ingezetenen zou worden. Van de formele tuin uit de achttiende eeuw resteerde weinig. Twee tuinarchitecten, Roodbaard uit Groningen en De Vries uit Weesp, deden mee aan de prijsvraag voor het ontwerp van een wandelpark op het bolwerk. Het plan van

Lucas Pieters Roodbaard (1782-1851) werd gekozen en het werk kon in 1820 beginnen. Roodbaard paste het gebied aan in de Engelse landschapstijl. De strikt gevormde vijver werd een onregelmatige kom, de grillig verlopende paden gingen om perken en boomgroepen slingeren, maar de tuin bleef wel omsloten door de verdedigingswal met bastions. De Noorderplantage werd pas in 1842 ingericht en bij de Prinsentuin betrokken.

Nog steeds dateren enkele bomen uit de tijd van Roodbaard. Een marilandica-populier met diep gegroefde stam en talrijke knobbels staat tussen de stadsgracht en het oorlogsmonument. In 2019 werd deze boom, een van de oudste populieren van Nederland, uitgeroepen tot mooiste van Friesland. Er zijn ook bijzondere bomen van meer exotische aard, zoals (gewone) plataan, Japanse notenboom, moerascipres

Ontwerptekening voor de herinrichting van het Tournooiveld, direct ten oosten van het HCL, door L.P. Roodbaard, 1841

Ingekleurde prentbriefkaart van de Prinsentuin, circa 1910

en suikeresdoorn. Buiten deze exotische beplanting kan men vooral in het voorjaar ook een rijkdom aan stinzenflora bewonderen, voornamelijk bolgewassen als winterakoniet, holwortel, bostulp en daslook.

Volgens het herstelplan van 1993 zijn nieuwe soorten bomen en heesters aangeplant, zoals de vaantjesboom. Bijzonder is ook de (gewone) beuk achter De Koperen Tuin waar de lage tak de maximale hoogte van het bevoorradingsverkeer bepaalt (II)!

Loop om de vijver heen langs de orkestschelp en verlaat de Prinsentuin via de oude hoofdingang tussen popbunker en stadtoezicht. Steek de Groeneweg over en ga via Doelestraat naar de Grote Kerkstraat. Probeer onderweg een glimp op te vangen van de tuin achter het Prinsessehof (Groeneweg) en de binnentuin van de Fryske Akademy (Doelestraat). Sla in de Grote Kerkstraat linksaf en ga na ongeveer 50 meter naar rechts de Sint Anthonystraat in. Aan de linkerkant bevindt zich een toegangsdeur tot het binnenterrein van het voormalig Oud Sint-Anthoon. Van dit gasthuis resteert slechts de voorgevel. Achter de muur aan de rechterzijde van het binnenterrein ligt de tuin van het voormalige stadhoudelijk hof.

De tuin achter het Stadhoudelijk Hof met gezicht op de Sint Anthonysschool, begin jaren 90 (foto A.H. Pasma)

2. Hoftuin

Het voormalige stadhoudelijk hof heeft sinds 1996 een hotelfunctie. In 1587 kochten Gedeputeerde Staten ter huisvesting van stadhouder Willem Lodewijk, zijn familie en hofhouding dit grote woningcomplex. Het hof, door de eeuwen heen vaak verfraaid en uitgebreid, verloor zijn functie in 1747. Van buiten en binnen zijn enkele sporen van de zeventiende eeuw bewaard, maar er zijn meer van de achttiende eeuw. Achter het grote gebouw ligt de fraaie binnentuin. De tuin werd in 1880 heringericht door Gerrit Vlaskamp (1834-1906). Het voormalige paleis werd toen verbouwd tot ambtswoning van de commissaris van de koning. De bomen in de hoftuin konden door de relatief veilige plaats uitgroeien tot de weinig oude en grote exemplaren die de binnenstad rijk is.

Keer terug naar de Sint Anthonystraat en sla linksaf. Aan de rechterzijde van de Sint Anthonystraat staat een bijzondere beuk.

3. Beuk naast de Westerkerk

Op een open terrein naast de Westerkerk staat de oudste boom van Leeuwarden (I). De bruine beuk aan de rand van het schoolplein van OBJS De Oldenije is eeuwenoud. Helaas wordt de boom geteisterd door

Spelende kinderen bij de beuk naast de Westerkerk, 1960

dikrandtonnerzwam. Tot 1869 hoorden de bruine beuk en omgeving bij de tuin van het voorname huis Raadhuisplein 21. Een privébrug over het toen nog niet gedempte deel van de oudste stadsgracht (nu Sint Anthonystraat) verbond dit terrein met de rest van de tuin. Vlakbij staat een andere beeldbepalende boom, een (valse) acacia.

Loop de Bagijnestraat in en ga naar links en dan weer naar links via De Weerd het Raadhuisplein en Hofplein op.

4. Wilhelminaboom

Het Hofplein ontstond in 1688 toen de gracht tussen het stadhoudelijk hof en het stadhuis overkluisd werd. Op het plein is

Ingekleurde prentbriefkaart van de Wilhelminaboom en omgeving, omstreeks 1910

ter gelegenheid van de troonsbestijging van koningin Wilhelmina in 1898 een Hollandse linde, de Wilhelminaboom, geplaatst. Het perk wordt omlijst door een buitengewoon sierhek dat van deuren is voorzien in de richting van de verschillende straten die op het Raadhuisplein uitkomen. Deze deuren worden geflankeerd door symbolen van het koningschap: het rijkszwaard, scepter en de rijksappel en het geheel is versierd met oranjewijgen met bloesem en appels. Gekroonde letters W en hellebaarden maken het compleet. Het hek werd door architect Hendrik Kramer ontworpen.

Wandel naar links de Beijerstraat in en de terp op. Via een modern poortgebouw is er enig zicht op de hofuin. Steek de Grote Kerkstraat over en ga de Pijlsteeg in.

5. Binnenterrein achter de voormalige Handelsdrukkerij

Aan de oostzijde van de Pijlsteeg bevindt zich de poort van de voormalige Coöperatieve Handelsdrukkerij. De poort is in neorenaissancestijl vormgegeven. Het complex is in 1979/'81 gerestaureerd en gerenoveerd tot een geheel van woningen. De panden bevatten in sommige gevallen zelfs nog laatmiddeleeuwse elementen.

Het binnenterrein achter de voormalige Handelsdrukkerij (foto Nykle Dijkstra)

Tuinhuis van het Sint Anthony Gasthuis, circa 1920

Ook het terpreliëf is hier goed herkenbaar. Vóór de ingrijpende opknapbeurt was het binnenterrein vrijwel geheel volgebouwd. De tuin is in 1981 aangelegd en vooral afgestemd op de omringende bewoning. Zo'n jaar of twintig geleden is hier een treurvormige witte moerbij geplant. De boom, afkomstig uit de achtertuin van Grote Kerkstraat 228 (De Witte Non), is helaas niet in beste staat. Aan de westzijde van de Pijlsteeg is een klein restgebied achter een hek, behorend tot het Sint Anthony Gasthuis, tot tuintje ingericht. De muren zijn er als een openluchtmuseum vormgegeven: allerlei gevelstenen, afkomstig van andere plaatsen in de stad, werden hier bijeen geplaatst.

Vanaf de Pijlsteeg kunnen we het Perkswaltje op.

6. Gasthuistuin

De naam Perkswaltje herinnert eraan dat door dit gebied een gracht liep. Deze is 1860/'63 gedempt. In 1864 werd het grote nieuwe Sint Anthony Gasthuis onder architectuur van Frederik Stoett opgeleverd. Het complex kreeg een hark-vormige plattegrond: een langgerekt gebouw aan de Groeneweg met ten zuiden daarvan vier dwarsvleugels met hoge villa's als afsluiting. De hoofdgebouwen werden versierd met namen en wapens van de families die het gasthuis gesteund hebben. In 1909/'10 werd het gasthuis uitgebreid met een forse vleugel aan het Schoenmakersperk. De met een ijzeren hek afgesloten tuin bevat

twee fraaie tuinhuisen uit 1916 en 1927. De tuin is in 1890 aangelegd door Gerrit Vlaskamp. Behalve de bruine beuk en de prachtige treurbeuk valt vooral de apenboom (of slangenden) op. In Leeuwarden zijn er weinig of geen exemplaren te vinden die in zo'n perfecte conditie verkeren. De zeer goed onderhouden tuin met bloemenpracht, die door de huidige tuinarchitect Nico Kloppenburg teruggebracht is in de stijl van Vlaskamp, vormt nog steeds een groene long in de stad.

Ga de A.S. Levissonstraat in.

7. Jacobijnerkerkhof

Vanaf de A.S. Levissonstraat bepaalt de Grote- of Jacobijnerkerk het gehele gezichtsveld. De kloosterkerk van de Dominicanen is enkele malen uitgebreid,

Het planten van de Julianaboom voor het Boshuisen Gasthuis door wethouder M.H. Geerts in 1948

maar blijft een van de gaafste bouwwerken uit de vroegste geschiedenis van Leeuwarden. In de noordwesthoek van het Jacobijnerkerkhof is in een rechthoekig perk in 1948 de Julianaboom (natuurlijk een Hollandse linde) geplant (IX). Eind jaren 80 zijn, na de restauratie van de Jacobijnerkerk en herinrichting van het kerkhof, de zomen aan de zuidoostkant met iepen beplant. Dat is een problematische operatie geweest omdat het kerkhof aan de noordzijde van de oude Nijehoveterp ligt en het gebied zeer vochtig is. Een deel van het voormalige kerkhof is als grasveld ingericht. Achter de Julianaboom bevindt zich de dubbele poortgang van het Boshuisen Gasthuis. Anna van Eysinga legde in 1652 de grondslag van het hofje dat uit negentien woningen rond een bleek bestond. Bij de jongste restauratie zijn de ruimtes herverdeeld, maar kon het gasthuis zijn oorspronkelijke bestemming behouden.

Sla linksaf naar de Bredeplaats.

8. Luilekkerland

Dit complex volkswoningen is in het begin van de achttiende eeuw door de diaconie gesticht en bevatte een flinke reeks rug-aan-

Luilekkerland, gezien vanuit het noordwesten, midden jaren 30

Ingekleurde prentbriefkaart van de Nieuwekade en Amelandsdwinger met kazerne, circa 1915

rug-woningen van één bouwlaag met een zadeldak. Het complex is aan de westelijke zijde ingekort. De rest is in de jaren 60 ternauwernood van de sloop gered en gerestaureerd. Dankzij herindelingskonden er behoorlijke woningen in worden ondergebracht. De voor de woningrij geplaatste linden konden blijven staan. Luilekkerland is met de leilinden een van de schilderachtigste hoekjes van de binnenstad.

Ga de steeg in naast de Kosterij en loop via de Pottebakkersplaats naar de Nieuweburen. Ga naar rechts, steek de Voorstreek over, ga naar rechts en dan links het Amelandshof op. Passeer de kerk links.

9. Amelandsdwinger

Vanaf 1824 werden de oostelijke stadswallen vergraven. Op de Amelandsdwinger verrees in 1829 de Prins Frederik Kazerne. De kazerne werd na een grote brand in 1861 compleet vernieuwd. In 1982/'84 is hij verbouwd tot appartementencomplex. De voormalige kazerne wordt omzoomd door fraai geboomte en gras. Ook het binnenterrein is tamelijk groen.

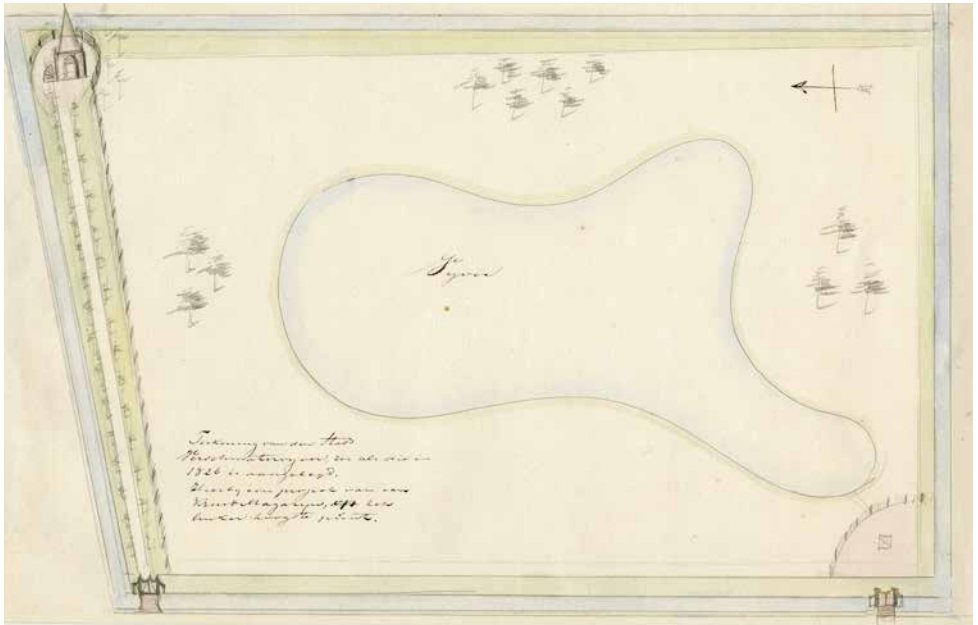
Sla rechtsaf, steek de Nieuwekade over en ga via de Vlietsterbrug de Oostersingel op. Ga via de Karel Doormanstraat het park binnen.

10. Vijverpark

In 1826 werd bij de Oostersingel aan de overzijde van de kazerne een verswatervijver aangelegd. Lucas Pieters Roodbaard, die veel meer groen inrichtte op en bij de bolwerken, ontwierp ook deze waterpartij. De vijver bleek tijdens warme en droge zomers bij lange na niet te kunnen voldoen aan de behoefte. Daarom werd aan de westelijke zijde van de stad aan de Westersingel een

Prentbriefkaart van het Vijverpark, circa 1940

Ontwerptekening voor de vijver achter de Oostersingel door L.P. Roodbaard, 1826

tweede verswatervijver gegraven. In 1935 werd het terrein ingericht als park. Het meest beeldbepalende gebouw bij het park is de voormalige Vijverschool (uit 1883 en 1904), hier huist sinds 2001 Tryater. Een meer dan honderd jaar oude witte kastanjeboom naast het gebouw is in 2003 met succes enkele meters verplaatst.

Wandel om de vijver heen. Vervolg de route langs de Oostersingel en loop via de Hoekstersingel en de Verversbrug naar de Arendstuin.

11. Arendstuin

De noordoostelijke dwinger werd in 1825 als eerste deel van de stedelijke verdedigingswal vergraven. Tussen 1858 en 1860 werd dit stuk van de oude binnenstad opnieuw gestructureerd. De gracht om de Wissesdwinger werd gedeeltelijk gedempt, de Noorderkade werd de Noorderweg en de stadsgracht werd verbonden met de Ee. Zo werd het laatste stukje Ee onderdeel van

de stadsgracht en kwam de Arendstuin binnen de stad te liggen. In 1876 werd in de manege (gebouwd in 1856 en sinds 2006 in gebruik bij het Stedelijk Gymnasium) aan de Arendstuin de Floralia gehouden, een expositie van bloemen en planten. Het terrein voor de manege werd wel vaker gebruikt voor evenementen. In 1937 werd dit groene gebied heringericht, maar in 1950 moest er al weer flink worden geroid. Bijzonder is de dubbelbloemige

Ingekleurde prentbriefkaart van de Arendstuin, circa 1915

Ingekleurde prentbriefkaart van de Spanjaardslaan, circa 1900

paardenkastanje met zijn zware gesteltak boven het wandelpad aan de andere kant van het Stedelijk Gymnasium tussen Noorderbrug en bloemenboetiek Blomke fan Romke (III).

Via de Noorderbrug komen we op de Spanjaardslaan die naar het Rengerspark en de oude Algemene Begraafplaats leidt.

12. Spanjaardslaan

Om de begraafplaats beter toegankelijk te maken werd in 1830 de Spanjaardslaan (toen nog Spanjaardsweg) verbreed, verhoogd, bestraat en aan weerszijden beplant. De laan werd al gauw een geliefde wandelplek. Aan de laan staan om en om rood- en witbloeiende kastanjes. Helaas zijn veel bomen gesneuveld door onder meer kastanjabloedingsziekte.

13. Rengerspark

Oud-burgemeester mr. Wilko Julius van Welderen baron Rengers bood met zijn vrouw in 1902 land aan met de wens hier een park aan te leggen. Het ontbrak de gemeente echter aan geld om een wandelpark aan te leggen. Het Sint Anthony Gasthuis, de Spaarbank en enkele particulieren schonken de stad aanzienlijke sommen om Rengers' wensen te kunnen inwilligen. Dertien tuin-

Ingekleurde prentbriefkaart van de entree van het Rengerspark, circa 1920

architecten werden vervolgens verzocht om plannen te leveren, maar voor geen van de ontwerpen bleken de middelen toereikend te zijn. Hendrik Copijn uit Groenekan bleek toch bereid om het park voor het beschikbare bedrag in te richten. In 1904 - dat jaartal is in het plaveisel bij de entree met ijzeren hek verwerkt - werd het Rengerspark geopend. Het is niet te merken dat het park met beperkte middelen tot stand is gekomen. Copijn creëerde een boeiend contrast door een formele promenade bij de entree te laten volgen door een park in de losse landschapstijl. In combinatie met de slingerende vijver maakt dit het park tot een van de fraaiste stadsparken van Leeuwarden. Nog steeds groeit hier het rijke assortiment aan houtgewassen. Ruim 50 soorten bomen zijn voorzien van naambordjes.

Bijzondere boomexemplaren zijn de grootbladige populier, de amberboom, bruine beuk, suikeresdoorn en bontbladige esdoorn. Naast een aantal zomereiken zijn er ook de moseik, de Amerikaanse eik en de moeraseik te vinden. Verder staan er onder andere de trompetboom (bloeit in de zomer met grotendeels witte bloemen), zwarte walnoot, Japanse notenboom, moerascipres en de bondbladige esdoorn (VI). Bijzonder fraai is ook het gebruik van

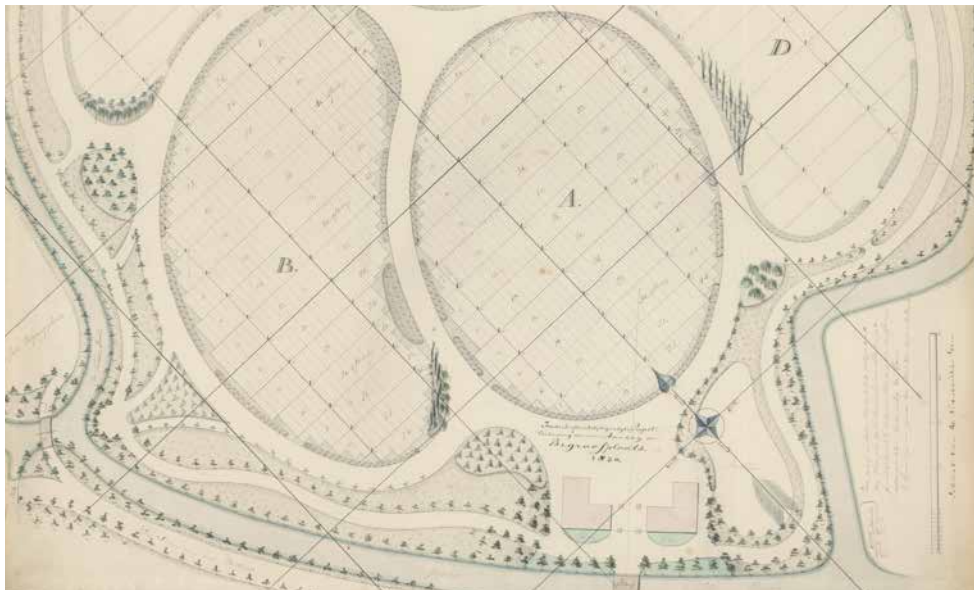
coniferen. De tuinvazen bij de entree zijn in 1922 door de VVV geschonken. In 2001 werd het park rijksmonument.

14. Oude Begraafplaats

Ten noordwesten van het Rengerspark ligt de oude Algemene Begraafplaats, rijksmonument sinds 1967. In 1830 koos het stadsbestuur ervoor de Fiswerd-terp als begraafplaats in te richten. Lucas Pieters Roodbaard, die bij de herinrichting van de Prinsentuin en andere delen van de stadstrand al zijn kwaliteiten had bewezen, moest de inrichting ontwerpen. Hij ontwierp een praktische begraafplaats met een dubbelfunctie. Het gebied werd – als eerste in Nederland – ook als wandelpark ingericht. Voor de hoofdropzet werden een ringgracht en een waterverbinding met de stadgracht gegraven. Een deel van deze oude lijkvaart is nog bewaard gebleven.

In de verschillende ovale en boonvormige begraafperken liggen de graven traditioneel georiënteerd, gericht op de oost-westas.

Ontwerptekening voor de Algemene Begraafplaats door L.P. Roodbaard, 1830

Op de Algemene Begraafplaats, circa 1875

Het monumentale ijzeren hek werd in 1832 ontworpen door Jaane van der Wielen. De begraafplaats is tot 1969 in gebruik geweest, maar bleef ook daarna een geliefde wandelplaats. Groen en grafmonumenten zijn inmiddels in verval, wat de romantische schilderachtigheid verhoogt. Bijzonder is ook dat de architect van de begraafplaats er zelf ligt begraven, namelijk op afdeling II, regel 14, nummer 43.

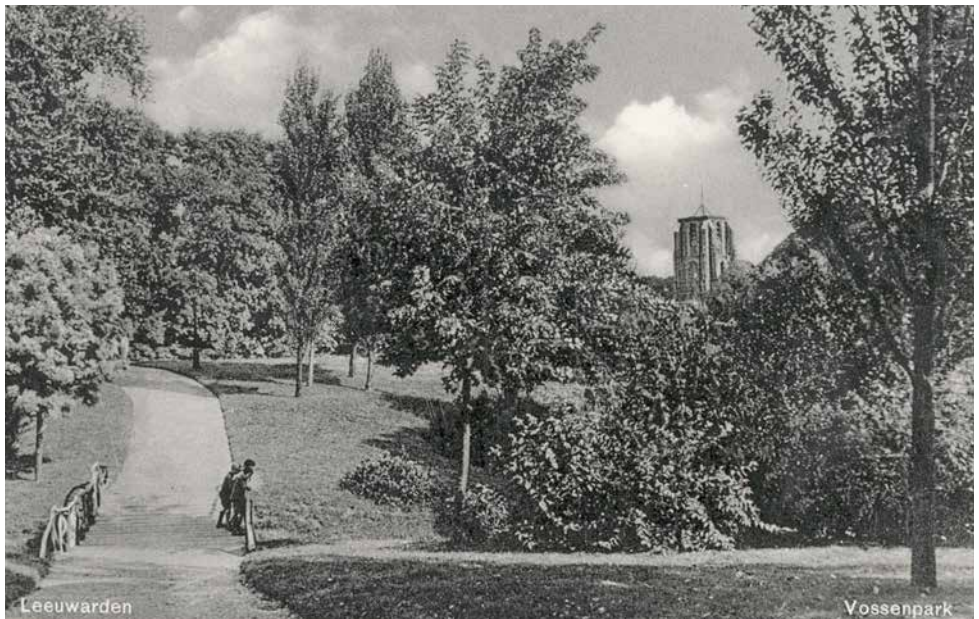
Steek bij de rotonde de weg over en ga de Spanjaardslaan in (in westelijke richting). Ga na ongeveer 50 meter linksaf en sla de Paul Krugerstraat in. Loop door het Diaconessenpark naar de Noordersingel.

15. Noordersingel

Al in de zeventiende eeuw was dit deel van de singel een populaire wandelroute. Tot 1865 vormde een herberg hier de enige bebouwing te midden van weilanden. Daarna verzezen er enkele villa's en een aantal herenhuizen. In 1877 vestigde het Marcelis Goverts Gasthuis zich in Noordersingel 54. Sinds 2004 heeft het de functie van hospice. Aan weerszijden staan monumentale bruine beuken uit het begin van de twintigste eeuw. Van 1893 tot 1988 domineerde het Diakonessenhuis het straatbeeld van de oostelijke Noordersingel. Van de ziekenhuistuin, die in 1895 door Vlaskamp werd aangelegd, resteren nog een paar fraaie bomen.

Vanaf de Noordersingel is er een bijzonder fraai uitzicht op de overzijde van de stadsgracht met achtereenvolgens (vanaf de Noorderbrug) de Wissesdwinger met infirmerie, de Prinsentuin met zomerhuis en Pier Pandermuseum en de Noorderplantage

Prentbriefkaart van het Westerpark, circa 1940

Ingekleurde prentbriefkaart van de Noordersingel, circa 1915

met Pier Pandertempel; en natuurlijk de Oldehove.

Wandel via de Harlingersingel naar de Westersingel en doe een rondje Westerpark.

16. Westerpark

Het Westerpark staat bij de Leeuwarders bekend als het Vosseparkje. Van oorsprong is het geen park, maar een gebied dat met zijn verswatervijver in een eerste levensbehoefte van de inwoners van de stad moest voorzien. Vlaskamp kwam in 1874 met een ontwerp in Engelse landschapstijl voor

een golvend en fraai beplant terrein om de ruime vijver. De betekenis van de vijver voor de watervoorziening nam geleidelijk af nadat Leeuwarden in 1888 van een drinkwaterleiding werd voorzien. Het park is in 1926 heringericht en uitgebreid naar de Westerparkstraat in het kader van werkverschaffing. Solitaire bomen en boomgroepen op de verhoogde terreingedeelten, een houten brug en andere bouwsels moesten het zeer afwisselende geheel completeren. De beplanting bestaat overwegend uit loofhout, zoals witte en rode paardenkastanjes. Exotische en bijzondere exemplaren zijn onder andere papierberken (met hun afschilferende bast), treurwilgen en een blauwe atlasceder. Aan de oostzijde staat ook nog een grauwe abeel uit 1909. Bijzonder is ook de scheef hangende en ondersteunde witte acacia (VIII).

Wandel terug via de Westersingel over de Vrouwenpoortsbrug en ga rechtsaf naar de Westerplantage.

17. Westerplantage

De Vrouwenpoort bij de noordwestelijke ingang van de stad werd in 1837 gesloopt. De dwinger werd toen gedeeltelijk geslecht en van plantsoenen voorzien. In 1864

Ingekleurde prentbriefkaart van de Westerplantage, met gezicht op Westerkade en Westersingel, circa 1920

kwam naar ontwerp van stadsarchitect Thomas Romein een brugwachterswoning tot stand. Begin jaren 30 kon de Vrouwenpoortsdwinger, waar toen al een café (in het voormalige molenaarshuisje) met terras stond, op het nippertje bewaard blijven. De herstructurering van het verkeersplein in de jaren 70 ging helaas wel ten koste van flinke stukken plantsoen. Gelukkig kan je hier via slingerende wandelpaden nog genieten van het historisch groen. Er is nog een flink aantal monumentale bomen aanwezig op deze voormalige dwinger, zoals eiken, lindes, esdoorns en paardenkastanjes.

Steek de weg over en loop langs de gracht de Noorderplantage in. Daar bent u ongeveer weer bij het startpunt van de route.

18. Noorderplantage

De Noorderplantage werd in 1842 door Roodbaard ingericht tot een glooiende en golvende parkrand met zichtassen en een soortenrijke beplanting. Het terrein vormt tegenwoordig een geheel met de Prinsentuin. Beeldbepalende objecten zijn de Pier Pandertempel (gebouwd in 1924) en het voormalige molenaarshuisje. Een beuk bij de Pier Pandertempel dateert uit 1874.

Gezicht op Noorderplantage en Prinsentuin, circa 1900

EEN TOP-10 VAN MEEST BIJZONDERE BOMEN IN EN ROND DE BINNENSTAD

I Bruine beuk (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea'), Bagijnestraat/Sint Anthonystraat (naast Westerkerk), eerste helft 19^e eeuw.

II Gewone beuk (*Fagus sylvatica*), Prinsentuin (achter De Koperen Tuin), 1874.

III Witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*), Noorderweg (tussen Noorderbrug en gymnasium), 1899.

IV Treurbeuk (*Fagus sylvatica* 'Pendula'), Oude Begraafplaats Spanjaardslaan (tussen tweede en derde afdeling), circa 1900.

V Oosterse plataan (*Platanus orientalis*), Stationsplein/Sophialaan, circa 1900.

- VI** Gewone esdoorn cv (Acer pseudo-platanus 'Leopoldii'), Rengerspark Spanjaardslaan (links van de ingang), 1904.
- VII** Libanonceder (Cedrus libani), Wijbrand de Geeststraat 42 (voor het Gabbema Gasthuis), 1906.
- VIII** Witte acacia (Robinia pseudoacacia), Westerpark/Vosseparkje (vlakbij Westersingel 8), 1924.
- IX** Hollandse linde (Tilia (x) europaea), Julianaboom (voor het Boshuizen Gasthuis), 1948.
- X** Krimlinde (Tilia euchlora), Blokhuisplein (links van de entree tot de Blokhuispoort), 1954.

HISTORISCH CENTRUM |
LEEWARDEN

Gemeente Leeuwarden

groen leeft
in Leeuwarden

Tekstbijdragen: Pytsje Couperus,
Pieter Douma, Chantal de Jongh,
Peter Karstkarel en Aly van der Mark.

Met dank aan: Leo van der Laan en Marga ten
Hoeve.
Eindredactie: Klaas Zandberg.
Historisch beeld: HCL (tenzij anders aangegeven).

Actuele foto's van bomen: Nykle Dijkstra.
Uitgave: gemeente Leeuwarden (HCL
en afdeling Groen), juni 2022.